

СВІТ НА ДОЛОНЯХ: додаткове читання

Провісники весни і кохання

Новела О. Генрі «Кульбаба»

Людмила МАНЯН,
учитель СЛ Путівльської ЗОШ І–ІІІ ст.
№ 1, Сумська обл.

Мета: ознайомити учнів із життєвим і творчим шляхом О. Генрі; проаналізувати новелу «Кульбаба»; охарактеризувати образ головної героїні, її внутрішній стан; розвивати логічне мислення, пам'ять, пізнавальну активність і творчі здібності дітей; виховувати доброту, чуйність, щирість.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет О. Генрі, бібліотечка його творів, дидактичний матеріал.

Методи та форми роботи: фронтальна бесіда, розповідь.

ХІД УРОКУ

І. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

Фронтальна бесіда.

— Як ви розумієте поняття «щастя»?

— Коли людина відчуває себе щасливою? Наведіть приклади щасливих подій зі свого життя.

— Як герої художніх творів борються за своє щастя, долаючи різні перешкоди? Наведіть приклади.

— Чи можете ви зробити щасливими рідних, друзів, знайомих?

— Прокоментуйте слова В. Гюго: «Найбільше щастя в житті — це впевненість, що тебе кохають...». Свою думку обгрунтуйте.

III. Оголошення теми й мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

Сьогодні на прикладі новели О. Генрі «Кульбаба» ми спробуємо з'ясувати, у чому сенс життя і в чому полягає щастя людини.

(Учні записують у зошити очікувані результати.)

IV. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Розповідь учителя про життєвий і творчий шлях письменника.

(Розповідь супроводжується показом слайдів.)

Американський прозаїк О. Генрі (справжнє ім'я і прізвище Вільям Сідней Портер) народився 11 вересня 1862 р. в Грінсборо, штат Північна Кароліна. Він — автор понад 280 оповідань, скетчів, гуморесок.

Життя Вільяма Портера було нерадісним від самого дитинства. У три роки він втратив матір, а батько, провінційний лікар, почав пиячити й невдовзі перетворився на алкоголіка.

Покинувши школу, п'ятнадцятирічний Біллі Портер став за аптечний прилавок. Робота в оточенні мікстур від кашлю й порошоків від бліх згубно вплинула на його й без того слабе здоров'я.

У 1882 р. Біллі вирушив до Техасу, два роки жив на ранчо, а потім влаштувався в Остіні, служив у земельному управлінні, працював касиром і рахівником у банку. Із банківської кар'єри нічого путнього в нього не вийшло. Портера звинуватили в розтраті 1150 доларів — дуже серйозної на той час суми. Біографи письменника дотепер сперечаються, чи був він насправді винний. З одного боку, у нього існувала потреба в грошах для лікування хворої дружини (і для видання «Rolling Stone»), з іншого — касир Портер звільнився з банку в грудні 1894 р., а розтрата була розкрита лише в 1895 р., причому власники банку були нечистими на руку. Проти Портера порушили кримінальну справу, і в лютому 1896 р. він у паніці тікає до Нового Орлеана, а звідти — до Гондурасу.

У Мексиці Портер одержав телеграму, в якій повідомлялося про те, що його кохана дружина Атол Естес помирає. Письменник вирушає додому. Він устиг побачитися й попрощатися з дружиною. За кілька днів вона померла. Агенти поліції з жалобними пов'язками мовчки йшли за труною. Відразу після похорон вони заарештували касира-розтратника, який не сказав жодного слова на суді й одержав п'ять років в'язниці.

У засланні Портер пробув три роки й три місяці. Звільнився достроково (за зразкову поведінку й хорошу роботу в тюремній аптеці) влітку 1901 р.

Перебуваючи у в'язниці, Портер соромився друкуватися під своїм прізвищем. В аптечному довіднику він наштовхнувся на прізвище відомого в той час французького фармацевта О. Анрі. Саме її в тій же транскрипції, але в англійській вимові (О. Генрі) письменник обрав своїм псевдонімом до кінця життя. Виходячи з тюремних воріт, він вимовив фразу, яку цитують уже протягом чи не століття: «В'язниці могли б зробити велику

послугу суспільству, якби суспільство вибирало, кого туди саджати».

Наприкінці 1903 р. О. Генрі підписав контракт із нью-йоркською газетою «World» на щотижневу здачу короткого недільного оповідання — по сто доларів за один твір. Цей гонорар на той час був досить великим. Річний заробіток письменника дорівнював прибуткам популярних американських романістів.

Але скажений темп роботи міг убити й більш здорову людину, ніж О. Генрі, який не міг відмовити ще й іншим періодичним виданням. Протягом 1904 р. О. Генрі надрукував шістьдесят шість оповідань, за 1905 р. — шістьдесят чотири. Іноді, сидючи в редакції, він дописував відразу два оповідання, а поруч переминався редакційний художник, чекаючи, коли можна буде розпочати ілюстрування.

Останні тижні життя О. Генрі провів сам-один у злиденному готельному номері. Він хворів, уже не міг працювати. На сорок восьмому році життя в нью-йоркській лікарні він пішов у інший світ, на відміну від своїх героїв, так і не діставши чудесної допомоги.

2. Повідомлення учнів про творчу спадщину митця (індивідуальні завдання).

Учень 1. За своє життя О. Генрі написав 273 новели й оповідання і тільки один великий твір — роман «Королі і капуста». Повне зібрання його творів складає 18 томів.

Більша частина оповідань, які публікувалася в періодиці, увійшла до збірників, що були видані за його життя:

- «Чотири мільйони» (1906);
- «Палаючий світильник» (1907);
- «Серце Заходу» (1907);
- «Голос міста» (1908);
- «Шляхетний шахрай» (1908);
- «Дороги долі» (1909);
- «На вибір» (1909);
- «Ділові люди» (1910);
- «Вовчки» (1910).

Посмертно видано ще більше десятка збірників.

Роман «Королі і капуста» (1904) складається з умовно пов'язаних сюжетом авантюрно-гумористичних новел, дія яких відбувається в Латинській Америці.

Доля спадщини О. Генрі була не менш важкою, ніж особиста доля В. С. Портера. Після десятиріччя слави настала пора нещадної критичної переоцінки цінностей. Утім, приблизно з кінця 50-х рр. минулого століття в США знову відродився літературознавчий інтерес до творчості й біографії письменника. Що ж до читацької любові до нього, то вона незмінна: О. Генрі, як і раніше, посідає постійне місце серед авторів, яких люблять перечитувати в багатьох країнах світу.

Учень 2. Новели письменника можна розподілити на декілька циклів. **Перший** із них — головний і найчисленніший (близько 150 новел) — присвячується велетенському місту Нью-Йорку з чотирма мільйонами його мешканців, починаючи з вуличних злидарів і закінчуючи королями бірж, банкірами і капітанами

промисловості. Саме в нью-йоркських новелах виразно можна побачити найяскравіші риси таланту О. Генрі — людяність, демократизм, гумор і ліризм, трагікомізм і вміння зображувати світ пересічних людей.

Другий за кількістю і значенням цикл новел О. Генрі — твори про Техас та інші штати Заходу (близько 100 творів). Герої техаських новел — квовбої, скотарі, бандити, пройдисвіти. У них відтворюється романтика життя, вільного, мов степ.

Третя група новел О. Генрі розповідає про Південь — батьківщину письменника, зображує південні типи (таких новел 28). Автор залучає до своїх творів численних персонажів з усіх верств американського суспільства і в такий спосіб перетворює свій доробок на своєрідну гумористичну енциклопедію американської дійсності початку ХХ ст.

3. Бесіда.

- Стисло розкажіть цікаві факти з біографії О. Генрі.
- Які обставини його життя вплинули на формування письменницького стилю?
- В якому жанрі О. Генрі прославив своє ім'я?
- Дайте загальну характеристику новел письменника за тематикою.

4. Розповідь учителя про історію створення новели.

Згідно з однією з численних літературних легенд, пов'язаних з ім'ям О. Генрі, сюжет цієї новели народився на очах приятеля письменника. Американський літератор Ірвінг Кобб згадував, що одного разу за вечерею в нью-йоркській кав'ярні він запитав у О. Генрі, як тому вдається вигадувати такі цікаві сюжети. Новеліст взяв у руки меню і, імпровізуючи на очах у здивованого Кобба, намалював сюжет про бідну дівчину Сару, яка під час друкування чергового меню думає про свого коханого фермера й випадково припускається помилки, що приносить їй щастя.

«Кульбаба» — маловідомий широкому колу читачів твір. У жодному із сучасних видань її не було. Уперше ми мали змогу побачити її у 2006 р. у «Вибраному», хоча переклад новели був зроблений Остапом Вишнею в 1924 р.

Впадає в око невідповідність заголовка першоджерела «Весна в меню» та його інтерпретації Остапом Вишнею «Кульбаба». Роль заголовка як першого знака художнього твору, що вміщає в стисненій формі основну його ідею, дуже важлива. Символічний образ весняної квітки кульбаби, що пронизує весь текст і має сильний асоціативний імпульс, цілком виправдовує перекладача.

5. Словникова робота.

Поясніть значення слів.

Табельдот — загальний стіл у деяких готелях, пансіонатах і ресторанах, коли сніданок, обід та вечеря подаються для всіх мешканців або постійних відвідувачів у визначений час і за єдиним меню.

Лета — у грецькій міфології річка забуття в царстві мертвих; у даному випадку «*миттю б кинулася за травами Лети до якогось гарного аптекаря*» означає «*одразу звернулася б до аптекаря за смертельною отрутою*».

Мукден — при Мукдені відбувалися воєнні дії під час російсько-японської війни 1904—1905 рр.

«Монастир і серце» — історичний роман англійсько-го письменника Чарльза Ріда (1814—1884).

5. Читання новели вчителем.

7. Фронтальна бесіда за прослуханням.

— Опишіть почуття, які викликала у вас новела «Кульбаба» під час слухання. Чи можна назвати новелу гумористичною?

— Які цінності возвеличує О. Генрі в новелі?

— Розкрийте такі особливості форми новели О. Генрі:

- тип головного персонажа;
- характер сюжету і кінцівки;
- форми комічного.

8. Виразне читання учнями цікавих епізодів твору, переказування їх змісту.

9. Обговорення змісту твору.

— Пригадайте, які дерева, кущі росли поряд із будинком Сарі. Чому ці рослини не радували її око? (*Дівчина з нетерпінням чекала, коли з'являться кульбаби.*)

— Яку роль відіграли ці квіти в житті Сарі. (*Коли вона закохалася, була весна. Земля була вкрита цими квітами. На побаченні Сара прикрашала свої чорні коси віночком із кульбаби, що дуже подобалося Уолтеру.*)

— Доведіть, що Сара як друкарка працювала справно. (*За півтори години вона надрукувала двадцять одну картку.*)

— Як автор по-іншому називає кульбабу? (*«Справжні віщуні весни», «вибрані сини старої матері-землі», «рідні діти землі», «хорообрі посланці», «левів зуб».*)

— Поясніть, як ви розумієте слова: *«Фермер вискочив нагору, скопив Сару, зв'язав її, не залишивши для інших навіть колосся підбирати»*. (*Він її від себе ніколи більше не відпустить.*)

10. Ідейно-художній аналіз новели.

Тема: показ чистих, ширих почуттів, прагнення особистого щастя.

Ідея: возвеличення цілеспрямованості, наполегливості, бажання бути щасливим.

Жанр: новела.

Новела (італ. *novella* — «новина») — невеличкий епічний твір (розповідь, оповідання), характерними ознаками якого є незвичайна й несподівана розв'язка; героїв небагато, увага зосереджена на розкритті бажань і настроїв дійових осіб.

Композиція

Експозиція: автор показує, що події відбуваються в Нью-Йорку у березні та знайомить із головною героїнею — Сарою.

Зав'язка: укладання угоди між Сарою та Шуленбергом.

Розвиток дії: робота Сарі як друкарки; милування дівчини весняною природою з вікна кімнати; спогади про відпочинок минулого літа на фермі.

Кульмінація: несподіваний дзвінок у двері.

Розв'язка: розповідь Уолтера про те, що помилка в картці допомогла молодому фермеру знайти кохану.

Позасюжетні елементи

Авторські відступи — це елементи тексту твору, де автор перериває розповідь про події, персонажів і висловлює власні думки та почуття про зображуване чи те, що пов'язане із зображуванним лише опосередковано, або звертається до читача. Авторські відступи можуть являти собою пояснення авторської мети, позиції. Серед авторських відступів за змістом виділяються ліричні, філософські, публіцистичні, історичні, морально-етичні, хоча досить часто важко чітко визначити належність відступу до якогось із таких типів. За формою авторські відступи теж різні — від короткого зауваження до розгорнутого міркування.

— Визначте, які ліричні відступи зустрічаються в новелі. (*Філософські, з короткими й розгорнутими міркуваннями.*)

Аналіз художніх засобів новели

— *Сара мала харчі на всю холодну, похмуру тьмяну зиму... Сара справлялася з своєю безрукою машиною. Лице фермера світилося весняною усмішкою.* (*Епітети.*)

— *Потім календар почав брехати.* (*Метафора.*)

— *Кульбаба — віщун весни, — сумна гірлянда її горя — спогади про її найщасливіші дні.* (*Символ.*)

— *Невиразно, плескотно, сухо, ніби вітром підбито.* (*Порівняння.*)

— *Сарині пальчики танцювали, як мошка над струмком улітку.* (*Порівняння.*)

— Які ще художні засоби використані автором для змалювання образу Сарі?

V. Закріплення вивченого матеріалу

1. Цитатна характеристика образу Уолтера.

2. План-зразок характеристики Сарі.

I. Місце персонажа в системі образів твору.

II. Характеристика персонажа як певного соціального типу.

1. Соціальне й матеріальне становище.

2. Зовнішній вигляд.

3. Своєрідність світосприймання та світогляду:

— коло розумових інтересів, схильностей і звичок;

— характер діяльності;

— стосунки з навколишнім світом.

4. Сфера почуттів:

— ставлення до оточуючого світу;

— особливості внутрішніх переживань.

5. Авторське ставлення до персонажа.

6. Риси героя, які виявляються у творі:

— за допомогою портрета;

— в авторській характеристиці;

— через характеристику інших дійових осіб;

— за допомогою передісторії або біографії;

— через ланцюг вчинків;

— у мовній характеристиці;

— через навколишнє оточення.

III. Висновок. Яка суспільна проблема привела автора до створення цього образу?

3. Робота з картками.

Розкладіть у потрібному порядку картки, на яких записано окремі епізоди з твору.

1. Сара впізнала першу з видрукованих нею сьогодні карток.
 2. Календар почав брехати, кажучи, що вже настала весна.
 3. Сара залишалася два тижні на фермі «Соняшне джерело».
 4. Лакей приніс записку — меню «Хатнів обідів» на наступний день.
 5. Все ще не зовсім прокинувшись од своєї кульбабиної мрії, вона кілька хвилин розгубливо стукала машинкою, а розумом і серцем — уся була зо своїм фермером на чудовій стежинці.
 6. Сара бачила внизу зелену поляну в тіні вишневих дерев і берестків, облямовану малиновими та трояндовими кущами.
 7. Вона (Сара) перебирала страви, розміреним оком визначала кожній її місце відповідно до того, яка в неї завдовжки назва.
 8. Найблискучішим подвигом Сариним у бою зо світом була угода зо «Шуленберговими хатніми обідами».
 9. Сара плакала над обіденною картокою.
 10. Сара не могла примусити себе з їсти салат зо кульбабиного листя...
 11. Уолтер захоплювався ефектом жовтих квіток на її чорнявих косах.
 12. Вона вискочила на сходи якраз, коли фермер, стрибаючи через троє східців, вискочив на гору.
- Відповідь:** 8, 2, 6, 3, 11, 4, 7, 9, 5, 10, 12, 1.
4. **Розвиток зв'язного мовлення. Інсценізація.**
Розіграйте діалог зустрічі Уолтера і Сари після довгої розлуки.
 5. **Письмова робота за картками.**

Картка 1

1. Проаналізуйте композицію новели «Кульбаба».

2. Які причини називав автор, чому Сара плакала над меню?
3. Доберіть епітети, порівняння до слова «кульбаба».

Картка 2

1. Скільки зо своє життя О. Генрі написав новел і оповідань? (273.)
2. У чому полягає невідповідність заголовка першоджерела і перекладу?
3. Дайте визначенні поняття «новела».

VI. Підсумок уроку

Гра «Незакінчене речення».

- Новелам О. Генрі притаманні такі риси ...
- Герої О. Генрі різноманітні: ...
- Псевдонім письменника виник ...
- Творча оригінальність О. Генрі виявилася в ...
- Позасюжетні елементи в новелі «Кульбаба» були потрібні для того, щоб ...

VII. Оголошення результатів навчальної діяльності учнів. Оцінювання

VIII. Домашнє завдання

Для учнів із початковим рівнем знань: переказувати новелу «Кульбаба».

Для учнів із достатнім рівнем знань: скласти хронологічну таблицю життя і творчості О. Генрі.

Для учнів із високим рівнем знань: скласти твір-мініатюру «Мої враження від новели О. Генрі «Кульбаба»».

ЛІТЕРАТУРА

О. Генрі. Вибране: Королі і капуста. Оповідання та новели / Упоряд. Н. М. Торкут. — К.: АСК, 2006. — 704 с.

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА. БІБЛІОТЕКА

ТИЖДЕНЬ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Збірка призначена допомогти вчителеві цікаво і змістовно провести тиждень світової літератури у навчальному закладі. Увагу приділено оформленню класних кімнат, запрошенню до конкурсів, підготовці засідань літературних кафе, подано великий блок запитань для вікторин.

Запропоновані матеріали доповняють знання учнів про творчість зарубіжних письменників, зацікавлять читанням, збагатять новими культурологічними фактами.

Для вчителів світової літератури, студентів і викладачів вищих навчальних закладів.

Щоб замовити книжку, зателефонуйте у видавництво за тел.: 044 284 24 50
або надішліть sms-повідомлення такого змісту «Хочу замовити книжки»
на номер 067 408 84 73, і ми вам передзвонимо